

Любов І. Гальків, Олег І. Карий, Марія Я. Демчишин
**БАНКІВСЬКЕ КРЕДИТУВАННЯ В СТРУКТУРІ НАЦІОНАЛЬНОЇ
ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ: ПАРАМЕТРИЧНЕ ОЦІНЮВАННЯ
ТА ПРОБЛЕМИ АКТИВУВАННЯ**

У статті охарактеризовано типологію кредитів за суб'єктами продукування та їх фінансовими ресурсами. Обґрунтовано роль банківської системи на кредитному ринку та значення банківського кредитування для національної економіки. Проаналізовано динаміку банківського кредитування в Україні. Засобами кореляційно-регресійного аналізу оцінено вплив чинників на обсяги кредитів, наданих вітчизняними банками. Виокремлено ключові проблеми розвитку банківського кредитування в Україні та окреслено шляхи його активування.

Ключові слова: кредитний ринок; банківське кредитування; кредитний потенціал; кореляційно-регресійний аналіз.

Табл. 1. Рис. 4. Літ. 16.

Любовь И. Галькив, Олег И. Карый, Мария Я. Демчишин
**БАНКОВСКОЕ КРЕДИТОВАНИЕ В СТРУКТУРЕ
НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ УКРАИНЫ:
ПАРАМЕТРИЧЕСКОЕ ОЦЕНИВАНИЕ
И ПРОБЛЕМЫ АКТИВИЗАЦИИ**

В статье охарактеризована типология кредитов по субъектам происхождения и по их финансовым ресурсам. Обоснована роль банковской системы на кредитном рынке, а также значение банковского кредитования для национальной экономики. Проанализирована динамика банковского кредитования в Украине. При помощи корреляционно-регрессионного анализа оценено влияние факторов на объемы кредитов, предоставленных отечественными банками. Выделены ключевые проблемы в развитии банковского кредитования в Украине и описаны пути его активизации.

Ключевые слова: кредитный рынок; банковское кредитование; кредитный потенциал; корреляционно-регрессионный анализ.

Lyubov I. Halkiv¹, Oleh I. Karyy², Mariya Y. Demchyshyn³
**BANK CREDITING WITHIN THE STRUCTURE OF NATIONAL
ECONOMY OF UKRAINE: PARAMETRIC EVALUATION
AND PROBLEMS WITH ACTIVATION**

The typology of credits by production entities and their financial resources is described. An emphasis is made on the role of the banking system at the credit market. The dynamics of bank crediting in Ukraine is analyzed. The impact of factors on the volume of loans given by domestic banks is evaluated by means of correlation and regression analysis. The key problems in the development of bank crediting in Ukraine are outlined. The ways of bank crediting activation in Ukraine are presented.

Keywords: credit market; bank crediting; credit capacity; correlation and regression analysis.

Постановка проблеми. Вітчизняні реалії характеризуються полівекторними загрозами, вимагаючи масштабного реформування фінансового ринку. У системі останнього банки відіграють роль носіїв та організаторів грошово-

¹ Lviv Academy of Commerce, Ukraine.

² National University "Lviv Polytechnics", Ukraine.

³ Lviv Academy of Commerce, Ukraine.

кредитних відносин, визначають параметри фінансової системи, забезпечують стабільність національної економіки.

Ефективність банківської системи невіддільна від якості кредитних операцій. Тому питання, пов'язані з розвитком банківського кредитування (БК), мають важливе прикладне значення та вимагають поглибленої наукової розвідки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Доказова платформа визначальної ролі БК для розвитку економіки України сформована в працях А. Бутенка [3], О. Вовчак [4], А. Вожжова [5], Н. Жукової [9], М. Савлука [13] та ін. Проте сучасні умови ставлять на порядок дня нові невирішені проблеми.

Мета дослідження полягає у виявленні проблем БК в Україні за сучасних реалій і окресленні перспектив їх вирішення.

Основні результати дослідження. Кредит є засадничою науковою категорією, універсальним інструментом розподілу/перерозподілу національного доходу, важелем оптимізації пропорцій суспільного відтворення. Він опосередковує «стадії виробничого процесу, сприяє ефективному використанню обмежених ресурсів, підвищенню рентабельності виробництва» [9, 54], продукується різними суб'єктами й приймає відповідні їм форми (рис. 1).

Вид кредиту	Суб'єкт-кредитор	Сутнісний зміст фінансових ресурсів
державний	державна	частина доходів державного та місцевих бюджетів, кредити іноземних та вітчизняних інституційних одиниць, залучені кошти для кредитування програм цільового розвитку
банківський міжбанківський	комерційний банк	кошти, що є в розпорядженні банку і які можуть використовуватися ним для кредитних операцій
споживчий виробничий	фінансово-кредитна небанківська установа	акумльовані кошти фізичних і юридичних осіб, залучені кошти на ринку цінних паперів, які використовуються для споживчого кредитування
	лізингова компанія	майно, на яке передається право тимчасового володіння і користування при укладенні лізингової угоди
	факторингова компанія	власні кошти, за рахунок яких може бути викуплена дебіторська заборгованість у клієнтів компанії
	ломбард	власні та позичені коштів, які використовуються для надання кредитів населенню
міжгосподарський лізинг	суб'єкт господарювання	частина доходів суб'єкта господарювання, яку він погоджується отримати в майбутньому з метою реалізації більшої частини товарної продукції у теперішньому періоді; допустимий рівень дебіторської заборгованості

Рис. 1. Види кредитів за суб'єктами продукування та їх фінансовими ресурсами, складено за [4]

Невід'ємним гравцем кредитного ринку є банківська система (синонімічне поняття «банківського сектору» [12, 421]). В її рамках кредит розглядається як форма руху позичкового капіталу, яким оперує комерційний банк, а кредитна діяльність – як стратегія і тактика залучення коштів, їх спрямування на кредитування клієнтів [11, 249].

Аналіз публікацій [1–4; 6; 14; 15] дозволив окреслити позитивні наслідки впливу БК на національну економіку:

- розвиток різних видів економічної діяльності, вплив на їх структурний склад;
- скорочення витрат обігу через створення кредитних документів;
- розширене фінансування бізнес-середовища;
- додаткове залучення населенням ресурсів на виробничі та соціальні потреби;
- розвиток людського капіталу;
- стимулювання інноваційно-інвестиційних процесів;
- активування внутрішнього ринку;
- наповнення місцевих і державного бюджетів.

Орієнтація банків переважно на кредитне обслуговування клієнтів демонструється зростанням БК та його високим рівнем в активах (рис. 2). Динаміка БК у % до ВВП вказує на пролонговану дію кризи: незважаючи на деяке зростання впродовж 2012–2014 рр., докризового рівня не досягнуто.

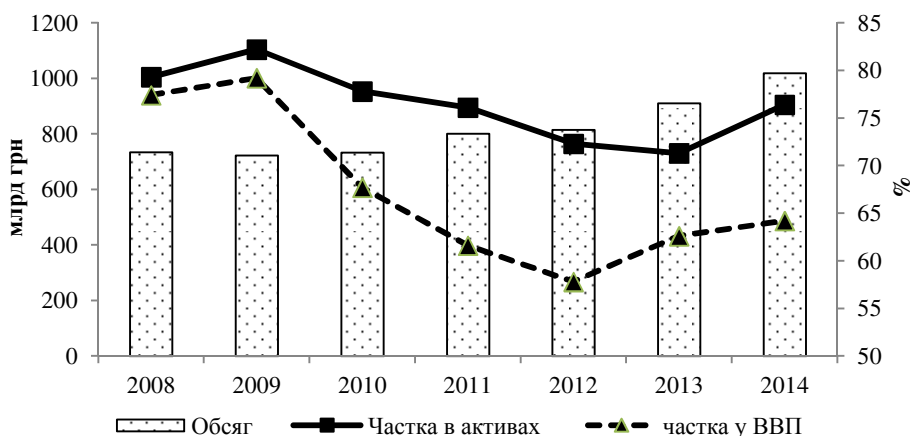

Рис. 2. Обсяг та рівень БК України на кінець 2008–2014 рр., складено за [8]

Виділимо ключові проблеми, притаманні ринку БК:

- нестабільність банківської системи, зниження довіри до неї;
- відплив депозитів, звуження і погіршення якості кредитного портфеля;
- збільшення у складі активів частки тих активів, що не працюють (рис. 3);
- зростання кредитних ризиків і обсягів витрат на формування страхових резервів;
- збитковість значної кількості банків і банківського сектору в цілому;
- зниження рівня капіталізації та ліквідності банківської системи, неадекватність її капіталу;

- посилення залежності банківських установ від коливань валютних курсів і рефінансування з боку НБУ;
- диспропорційність структури активів, залучених коштів, капіталу значної кількості банків [7, 15];
- асиметричне по відношенню до реального сектору зростання активів банківських установ;
- домінування спекулятивних складових у структурі фінансових потоків та одночасно з цим короткострокових форм інвестування [16].

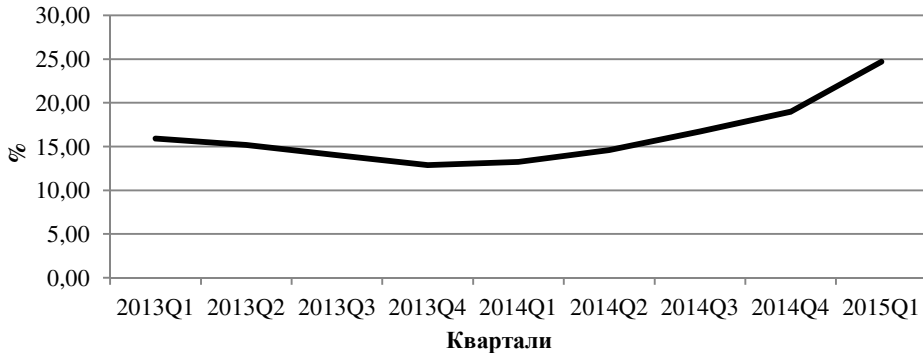

Рис. 3. Частка недіючих кредитів в Україні, побудовано за [8]

Зменшення кількості суб'єктів господарювання і зниження рівня працеактивності пояснюється від'ємне значення коефіцієнта регресії (рис. 4), що спотворює логіку розуміння прямого впливу активізації бізнес-середовища на обсяг БК. Останній прямо корелює лише з обсягом реалізованої продукції. Аналогічні результати виявило оцінювання цих зав'язків окремо для підприємств і для фізичних осіб-підприємців.

Гіпотетично зменшення кількості зайнятих працівників може спричинитися збільшенням позик, спрямованих на автоматизацію виробничих процесів. Проте нині в Україні вивільнення працівників з такої причини є незначним.

Коефіцієнт регресії в моделі чистого прибутку показує, що збільшення останнього на 1 млн грн призводить до зменшення потреби в БК на 0,5 млн грн. Це підтверджує гіпотезу, що ефективне господарювання зміцнює фінансову автономію підприємств.

Наведені у табл. 1 моделі (x_0 – обсяг БК, млн грн, x_1 – кількість суб'єктів господарювання, одиниць, x_2 – кількість зайнятих працівників, тис. осіб, x_3 – обсяг реалізованої продукції, млн грн) показують, що найдостовірніший вплив на розміри БК має реалізована продукція. Отож, активування БК не можна розглядати поза площиною необхідності зміни тренду економіки на прогресуючий.

Потенціал БК залежить і від психоемоційних установок населення. Панічну поведінку учасників ринку БК в Україні вважають однією з основних причин втрати довіри до банківського сектору, а фінансову неграмотність населення – атрактором цієї втрати.

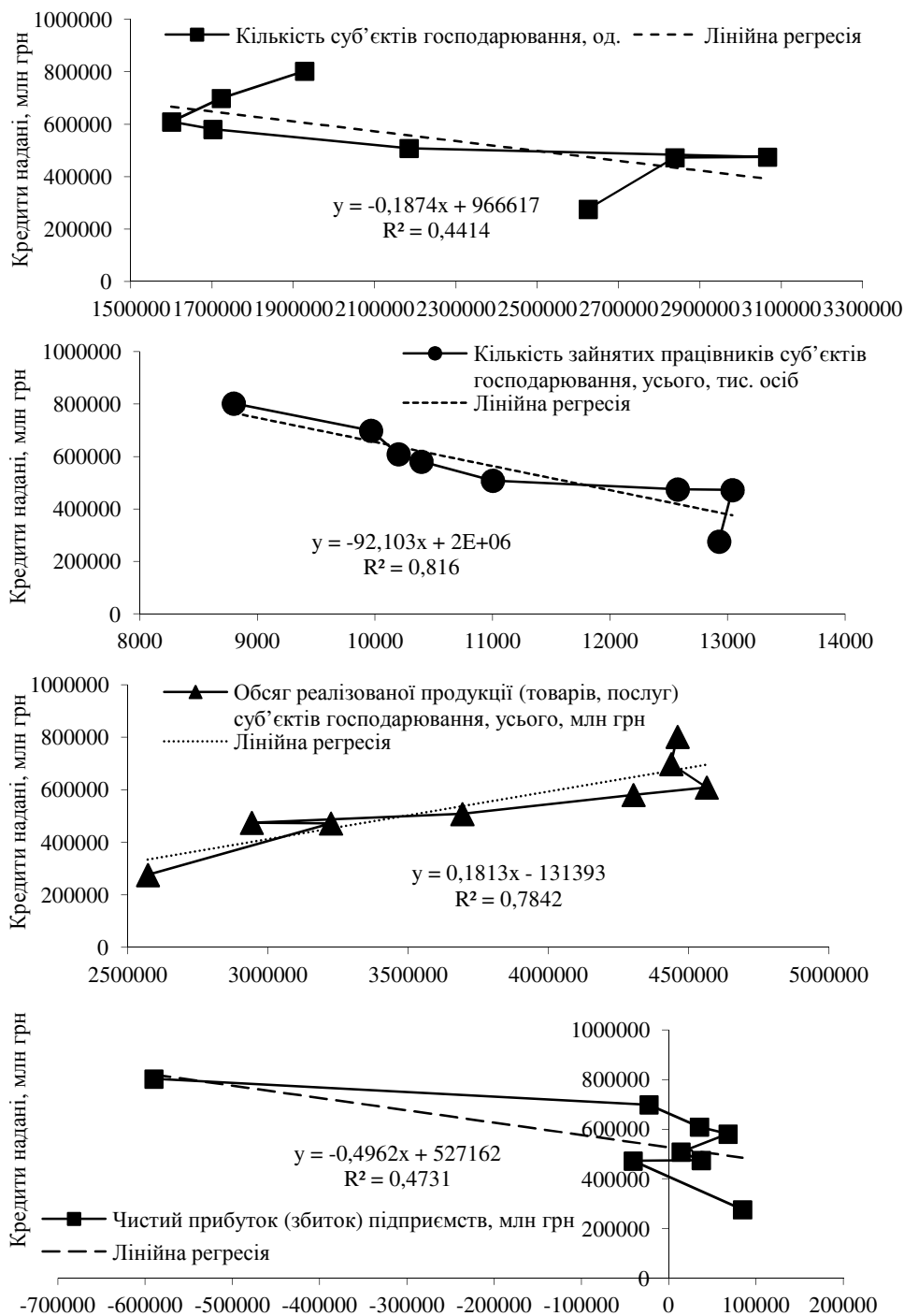

Рис. 4. Парні моделі регресії обсягу БК в Україні, складено за [6]

Таблиця 1. Оцінювання множинної залежності БК, авторська розробка

Рівняння, <i>t</i> -критерій	R^2	<i>F</i> -критерій	DW-критерій
Суб'єкти господарювання			
$\tilde{X}_0 = -67311,76 + 0,26 x_1 - 71,78 x_2 + 0,22 x_3$ (-0,16) (5,10)* (-3,61)** (4,49)*	0,978	58,9*	2,02*
Підприємства			
$\tilde{X}_0 = 918739,67 + 0,84 x_1 - 125,26 x_2 + 0,09 x_3$ (1,48) (0,49) (-2,78)** (2,05)	0,935	19,2*	2,26*
Фізичні особи-підприємці			
$\tilde{X}_0 = -131503,8 + 0,06 x_1 - 45,67 x_2 + 3,15 x_3$ (-0,36) (0,17) (-0,18) (3,61)**	0,907	13,0**	2,98

* $p = 0,99$ ($t_{\text{tab}} = 4,00$; $F-t_{\text{tab}} = 16,69$, $DW_1 = 0,39$, $DW_2 = 1,14$).

** $p = 0,95$ ($t_{\text{tab}} = 2,78$, $F-t_{\text{tab}} = 6,59$, $DW_1 = 0,61$, $DW_2 = 1,4$).

Необхідно підвищити рівень обізнаності громадян щодо функцій і принципів роботи продуцентів кредитних продуктів, збільшити ступінь її прозорості шляхом корегування інформаційної політики НБУ. Л. Турчин [15] детермінує реалізацію стратегії НБУ на засадах відкритості, зрозумілості, узгодженості дій із заявленими цілями. Економічним агентам важко встигати навіть ознайомлюватися з величезною кількістю рішень НБУ, не говорячи вже про спроби їх оцінити та зреагувати відповідно ситуації [1, 23]. Запорука відновлення довіри до банківської системи вбачається також в імперативі соціальної відповідальності, суспільної моралі і бізнес-культури.

Бажає кращого система БК в частині захисту прав вкладників. Попри узаконену самостійність банків, держава має перебирати на себе тягар фінансової відповідальності за видачу ліцензії збанкрутілим банкам. Допомога вбачається [2] в резервних державних фондах та міжнародних нормах правонаступництва. Водночас варто удосконалити механізм реальної відповідальності суб'єктів, винних у банкрутстві банків.

Максимізацію стабілізаційного ефекту забезпечуватиме ефективне функціонування системи пруденційного нагляду за рівнями: локальний (окремий банк) → регіональний (територіальні представництва центральних банків) → національний → наднаціональний. Можливі три сценарії [16]: перебирання НБУ на себе частини ризиків; використання важелів, які стимулюють банки до незагрозливих операцій, дотримання регламентів; підтримання самостійності банків в управлінні ризиками.

В Україні передбачається створення мегарегулятора діяльності фінансових посередників. Консолідований нагляд сприятиме більш ефективному:

- моніторингу ринку фінансового посередництва та діагностуванню ймовірних ситуацій «шокових потрясінь»;
- контролю за виконанням пруденційних вимог і розробленню політики запобігання кредитним ризикам усіх інститутів;
- інформаційному забезпеченню та управлінню діяльністю регулятивних органів;
- використанню ресурсів (грошових коштів, людського капіталу, матеріалів, часу тощо);

- захисту фінансових ресурсів населення та подальшому підвищенню надійності учасників фондового ринку.

На зміцненні інституційної спроможності регуляторів акцентує Комплексна програма реформування фінансового сектора до 2020 року. Вона передбачає зниження ставки за кредитами, переходу до режиму інфляційного таргетування, очищення від проблемних установ, «баластів» минулого і несумлінних гравців ринку БК, відновлення довіри до його учасників, забезпечення прозорих і конкурентних ринкових умов.

Висновки. Банкрутство банків, вплив депозитів, звуження кредитного потенціалу дестимулюють ринок БК. Регресійний аналіз показав, що активування цього ринку забезпечуватиметься нарощенням виробництва товарів та послуг, розвитком підприємництва. Також на часі необхідність підвищення ефективності функціонування банківського сектору, трансформація його систем управління на засадах суспільної моралі й інформаційної культури.

1. *Базадзе К.М.* Відновлення довіри до банківської системи: міф чи реальність // *Фінансовий простір.* – 2015. – №1. – С. 18–22.
2. *Буртовий М.О.* Поняття та зміст вітчизняної сфери банківського кредитування // *Право і суспільство.* – 2014. – №6.2. – С. 96–102.
3. *Бутенко А.І., Сарасва І.М.* Посилення кредитно-фінансової підтримки розвитку малого підприємництва в умовах нестабільності української економіки // *Економіка України.* – 2015. – №1. – С. 70–81.
4. *Вовчак О.Д., Миськів Г.В.* Кредитні ресурси суб'єктів кредитного ринку: теоретико-методологічні підходи // *Вісник Національного банку України.* – 2015. – №3. – С. 35–39.
5. *Вожжов А.П., Гринько О.Л.* Теоретичні аспекти формування архітектури фінансового стимулювання економічного зростання // *Фінанси України.* – 2012. – №10. – С. 20–33.
6. *Гальків Л.І., Демчишин М.Я., Крамченко Р.А.* Інформаційно-аналітичне забезпечення розвитку банківського кредитування // *Сучасні проблеми інформатики в управлінні, економіці та освіті: Матеріали XIV міжнародного наукового семінару (м. Київ – оз. Світязь, 29 червня – 3 липня 2015 року) / За наук. ред. д.е.н., проф. М.М. Єрмошенка.* – К.: Національна академія управління, 2015. – С. 21–27.
7. *Гладких Д.* Ризики і загрози банківській безпеці України за підсумками 2014 року // *Вісник Національного банку України.* – 2015. – №3. – С. 14–23.
8. *Грошово-кредитна статистика* // *Національний банк України* // www.bank.gov.ua.
9. *Жукова Н.К., Зражевська Н.В.* Сучасний стан ринку банківських кредитів в Україні // *Економічний часопис-XXI.* – 2011. – №5–6. – С. 54–57.
10. *Задорожнюк Н.О.* Проблеми та перспективи розвитку банківського сектора національної економіки України // *Молодий вчений.* – Серія: Економічні науки. – 2015. – №1. – С. 85–88.
11. *Полінкевич О.М., Сидорук І.І., Тимошук Т.В.* Суть, принципи та типи кредитної діяльності комерційного банку // *Економічний форум.* – 2014. – №4. – С. 248–254.
12. *Реверчук О.* Банківський сектор та його структура в Україні // *Формування ринкової економіки в Україні.* – 2009. – Вип. 19. – С. 420–424.
13. *Савлук М.* Регулювання діяльності банків: модернізація чи консерватизм? // *Вісник Національного банку України.* – 2014. – №5. – С. 65–66.
14. *Сибірянська Ю., Божко Є.* Вплив банківського кредитування на економічний розвиток України // *Ринок цінних паперів України.* – 2014. – №3–4. – С. 51–60.
15. *Турчин Л.Є.* Теоретичні аспекти формування довіри до банківської системи // *Економіка та держава.* – 2012. – №12. – С. 90–92.
16. *Цицик К.Ю.* Ефективність пруденційного банківського нагляду в Україні // *Економічний форум.* – 2015. – №1. – С. 231–240.

Стаття надійшла до редакції 16.12.2015.